

1A. NAJPOTĘŻNIEJSZE PREKOLUMBIJSKIE CYWILIZACJE OBU AMERYK – NOTATKA
w oparciu o podręcznik Nowej Ery oraz Andrzej Wyczański, Historia powszechna XVI w.

Nazwa cywilizacji	Okres świetności	Położenie geograficzne	Charakterystyka
Cywilizacja Majów	250 – 900 r., 1200 – 1450	Mezoameryka: Płw. Jukatan, dzisiejszy Honduras, Gwatemala i Salvador.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zamieszkiwali miasta – państwa, które rywalizowały ze sobą; nigdy nie stworzyli jednolitego państwa ▪ system społeczny – warstwowy : <ul style="list-style-type: none"> ✓ podstawowa jednostką społeczną był klan – wspólnota sąsiedzka posiadająca wspólną ziemię, z której wydzielano działki indywidualnym użytkownikom – płacili podatki na rzecz państwa, musieli wypełniać postęgi względem możnych. ✓ następną warstwą byli wojownicy i wolni posiadacze ziemscy, ✓ większe znaczenie mieli kapłani i dowódcy wojskowi ✓ na czele stała arystokracja, która przewodziła każdemu klanowi ▪ zajęcia ludności: <ul style="list-style-type: none"> ✓ uprawa roli – wykorzystywanie techniki wypaleniskowej i irygacji. Uprawiali kukurydzę i bób , ✓ nie znali hodowli, ✓ wysoko rozwinięte rzemiosło – głównie kamieniarstwo, tkactwo (z bawełny i agawy = sizal), garncarstwo, wytwarzanie ozdób ✓ rozwinęli handel – handlowali solą, materiałami, niewolnikami, produktami rolnymi ▪ system polityczny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Majowie nie stworzyli scentralizowanego państwa. Państwo składało się z luźno połączonych miast, ✓ w każdym mieście klany wybierały naczelnika , który sprawował władzę przy pomocy urzędników miejskich, ✓ na czele państwa stał dziedziczny władca, którego doradcą był arcykapłan, ✓ na czele poszczególnych prowincji stali Batawowie, naczelnicy skarbowi, sędziwojskowi wsi; ▪ system religijny <ul style="list-style-type: none"> ✓ wierzyli w wielu bogów uosabianych z siłami przyrody (animizm) ✓ dualizm – wierzyli w walkę dobrego ze złem, ✓ bogom wznoszono świątynie i składano ofiary, również z ludzi

			<ul style="list-style-type: none"> ✓ Jednym z najważniejszych bóstw był Pierzasty wąż (Kukulkan) – dawca wszelkiej wiedzy i umiejętności wierzyli w życie pozagrobowe ▪ osiągnięcia kulturalne : <ul style="list-style-type: none"> ✓ stworzyli własny system pisma – najpierw obrazkowe, które przekształciło się w sylabiczne, a później w głoskowe, ✓ potrafili budować olbrzymie miasta bez wytyczonych ulic, ✓ budowali monumentalne zespoły architektoniczne składające się m.in. ze świątyń, pałaców, tarasów, boisk do gry w piłkę ✓ budowali kamienne piramidy schodkowe, na szczycie których stawiali świątynie, ✓ zastosowali w architekturze fałszywe sklepienie, zdobili świątynie i pałace zdobnictwem stiukowym, malowidłami ściennymi, kamiennymi, drewnianymi lub kościanymi rzeźbami i płaskorzeźbami, ✓ wytwarzali polichromowaną ceramikę i tkaniny, ✓ potrafili obrabiać metal, ✓ astronomia – wyliczyli czas obrotu Księżyca, planet, umieli przewidzieć zaćmienie, obliczyli do 1 minuty długość roku słonecznego – 365 dni. Budowali obserwatoria astronomiczne. Stworzyli kalendarz (podzielili rok na 365 dni, 18 miesięcy po 20 dni oraz 5 dni pechowych). Liczyli lata od 3113 r. p.n.e. ✓ matematyka – wynaleźli dwudziestkowy system zapisu matematycznego, znali cyfrę zero ✓ budowali łuki triumfalne, ✓ dbali o higienę – budowali łaźnie parowe,
Cywilizacja Azteków	XV w.	Środkowy Meksyk Stolica Tenochtitlan (dzisiejszy Meksyk)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aztekowie przybyli na obszar dzisiejszego Meksyku ok. 1200 r. z północy i zajęli terytorium, na którym wcześniej istniała cywilizacja Tolteków. ▪ początkowo był to lud najemnych wojowników. Od XIV - XV w. podbili wszystkie plemiona w Meksyku między Pacyfikiem, a Oceanem Atlantyckim tworząc potężne imperium ze stolicą w Tenochtitlan (dzisiejszy Meksyk). ▪ państwo Azteków nie było scentralizowane – stanowiło związek różnych plemion, rządzonych przez odrębnych zwierzchników, których Aztekowie zatwierdzali. Od każdego plemienia Aztekowie ściągali podatki. Była to federacja, w której największe znaczenie miały miasta: Tenochtitlan, Texcoco i Tlacopan. ▪ zajęcia ludności: <ul style="list-style-type: none"> ✓ głównie rolnictwo; uprawiali: kukurydzę, bób, pomidory, kakao, figi, pataty, agawę, bawełnę. Hodowali indyki, kaczki gęsi. Było to rolnictwo typu kopieniaczego jednak

			<p>Aztekowie potrafili nawadniać pola (system irygacyjny)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rzemiosło – potrafili obrabiać miedź i złoto, wytwarzali kauczuk z soku drzew kauczukowca, wysoki poziom tkactwa (tkaniny barwione koszenilą i wyszywane), jubilerstwo, ceramika o geometrycznych wzorach, kamieniarstwo ✓ rozwinięty handel - w każdym mieście był rynek; środkiem wymiany był złoty piasek, kawałki miedzi i ołowiu, ziarna kakao <ul style="list-style-type: none"> ▪ system społeczny <ul style="list-style-type: none"> ✓ podstawową jednostką społeczną była duża rodzina, która była wspólnotą domową i gospodarczą. Każda rodzina uprawiała wydzieloną z terenów plemiennych ziemię, ✓ rody łączyły się w grupy – fratrie, na czele których stali starsi i wodzowie pochodzący z wyboru ✓ indywidualni właściciele ziemscy - kapłani, wodzowie, wojownicy, ✓ niewolnicy – poza wspólnotą; rekrutowali się spośród jeńców wojennych, niewypłacalnych dłużników i nędzarzy ▪ system polityczny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ na czele każdego plemienia stał wódz plemienny zatwierdzany przez Azteków. ✓ plemiona dzieliły się na klany, które wybierały radę, która współrządziła Aztekami. Rada wybierała 4 władców. Najpotężniejszy z nich <i>tlacatecuhtli</i> był wodzem, bogiem, któremu oddawano cześć ▪ system religijny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ politeizm – Aztekowie czcili bóstwa przyrody i bóstwa ogólne , ✓ „narodowym” bóstwem Azteków był Huitzilopochtli, bóg słońca w zenicie i wojny; inni bogowie to m.in. Quetzalcoatl – pierzasty wąż – bóg wiatru, nieba i ziemi. Opiekun człowieka oraz Tlaloc – bóg deszczu, ✓ dla bogów budowano świątynie wznoszone na kamiennych piramidach schodkowych; stworzono skomplikowany rytuał i składano ofiary z ludzi ▪ osiągnięcia kulturalne: <ul style="list-style-type: none"> ✓ potrafili doprowadzać wodę do miast, ✓ budowali potężne budowle – kamienne piramidy, ✓ rozwinęli wiedzę astronomiczną ze względów religijnych; ✓ przejęli kalendarz od Majów ✓ znali pismo hieroglificzne (częściowo przejęte od Tolteków) ✓ piramidy ozdabiali freskami i mozaikami
--	--	--	---

<p>Cywilizacja Inków</p>	<p>XV - XVI w.</p>	<p>Ameryka Południowa – Peru , Ekwador, północne Chile – państwo wzdłuż wybrzeża – 3000 km Stolicą Cuzco</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inkowie stworzyli imperium w Ameryce Południowej, w Andach . ▪ zajęcia ludności : <ul style="list-style-type: none"> ✓ uprawa roli - kukurydza, ziemniaki, rośliny bulwiaste, komosa ryżowa, dynia, fasola, papryka. Inkowie budowali systemy irygacyjne i tarasy nawadniające, ✓ hodowla – lamy, świnki morskie, alpaki ✓ rzemiosło – górnictwo (srebra, ołowiu, miedzi), metalurgia, jubilerstwo, tkactwo (tkaniny bawełniane i wełniane) oraz garncarstwo; rzemieślnicy stanowili część wspólnoty lub byli rzemieślnikami królewskimi ✓ brak rozwiniętego handlu – daniny w naturze oraz brak środków wymiany, niezależnego rzemiosła a także systemu miar uniemożliwiały rozwój handlu ▪ system społeczny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ większość społeczeństwa stanowili członkowie wspólnot rodowych wiejskich, których 10 stanowiło fratrię; 10 fratrii stanowiło plemię; należeli do wspólnoty zarówno chłopci jak i rzemieślnicy, ✓ grupami uprzywilejowanymi byli kapłani i wojownicy, ✓ poza wspólnotą funkcjonowali również niewolnicy ✓ spośród arystokracji rekrutowali się kapłani i urzędnicy, ▪ system polityczny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ państwo scentralizowane na czele którego stał król – inka, syn słońca, uważany za żywe wcielenie słońca co dawało mu nieograniczoną władzę, ✓ rządził przy pomocy rady złożonej z arystokracji – 4 namiestnicy prowincji, ✓ podbite plemiona płaciły daniny i podatki oraz były zmuszane do przejścia inkaskiej kultury, religii i języka keczua. By podporządkować je sobie podbite plemiona część ich ziem przeznaczano na osadnictwo wojowników Inków, a niektóre plemiona przesiedlano, ✓ ziemia – należała do króla (nominalnie). Dzieliła się ją na trzy części: królewską, należącą do kapłanów i do wspólnoty rodowej. Tylko niewielkie działki należały do nielicznych właścicieli prywatnych ▪ system religijny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ politeizm ✓ wyznawali kult przodków i wierzyli w życie pozagrobowe o czym świadczy mumifikacja zwłok i bogate wyposażenie grobów, ✓ król był uważany za wcielenie boga – słońca,
--------------------------	--------------------	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> ✓ bogom budowano świątynie i składano ofiary, nawet z ludzi, ▪ osiągnięcia kulturalne: <ul style="list-style-type: none"> ✓ zbudowali sieć dróg łączących wszystkie części państwa – o długości 1500, 2000 km, ✓ umieli komunikować się ze sobą na odległość za pomocą znaków ogniowych i dymnych, ✓ doprowadzali wodę kanałami na tarasowe pola, ✓ wysoki poziom medycyny – umieli trepanować czaszkę, ✓ budowali mosty linowe nad wąwozami i przepaściami, ✓ budowali potężne świątynie, które bogato zdobili rzeźbami i złotem, ✓ wysoki poziom metalurgii – potrafili wytapiać brąz, ✓ stworzyli własny kalendarz, ✓ brak pozostałości po piśmie; istniał system węzełkowy kipu, którego nie umiemy odczytać, a który służył do oznaczania liczb i przedmiotów, ✓ stworzyli własny system szkolnictwa – szkoły czteroletnie dla młodzieży, w których uczono języka, religii, znajomości kalendarza i pisania na sznurkach ✓ stworzyli pocztę,
--	--	--	---